

SPALOVAČ MRTVOL

Československo 1968

režie: Juraj Herz

předl.:Ladislav Fuks (novela Spalovač mrtvol)

scénář: Ladislava Fuks, Juraj Herz

kamera: Stanislav Milota

hudba: Zdeněk Liška

hraji: Ladislava Hrušínský (Karel Kopfrkingl), Vlasta Chramostová (Marie, Karlova manželka), Jana Stehnová (Zina, dcera Kopfrkinglových), Miloš Vognič (Milivoj, syn Kopfrkinglových), Ilja Prachař (ing. Walter Reinke), Jiří Lír (Strauss, agent krematoria)

Tragikomedie s hororovými prvky natočená podle stejnojmenné novely Ladislava Fukse s Rudolfem Hrušínským v hlavní roli. Studie postupné přeměny spořádaného otce a občana v psychopatického vraha a stoupence nacismu.

Alegorické podobenství o přijetí zla a jeho nenápadném rozrůstání, odehrávající se na historickém pozadí nastupujícího fašismu, natočil režisér Juraj Herz v roce 1968 podle stejnojmenného románu Ladislava Fukse. Fascinace zlem a zkoumání jeho příčin, absurdní situace i grotesknost spojená s morbiditou, tak často přítomná v díle Ladislava Fukse, našla v Herzovi kongeniálního tvůrce, který dokázal charakter novely adekvátně převést do filmové podoby. Tento psychologický horor s tragikomickými prvky je stejně jako literární předloha studií zdánlivě neškodného občana, vzorného otce a milujícího manžela, který stále více propadá nacistické ideologii, jíž postupně obětovává i své nejbližší. Snímek, jehož ústřední postavou je zaměstnanec sanatoria pan Kopfrkingl v podání vynikajícího Rudolfa Hrušínského, se vyznačuje znepokojivou atmosférou. Ta je dosažena stylizací obrazu i hereckého projevu, které umocňuje hudba Zdeňka Lišky a expresivní kamera Stanislava Miloty, vyjadřující narušený psychický stav hlavního hrdiny. Na výsledné podobě snímku má nemalou zásluhu i nápaditá montáž Jaromíra Janáčka, díky níž všudypřítomný pan Kopfrkingl během svých nekonečných monologů prochází z jednoho prostoru a času do druhého. Originální forma snímku, dokládající stylovou i žánrovou pestrost československé kinematografie sklonku 60. let 20. století, stejně jako závažnost jeho sdělení, dělají ze SPALOVAČE MRTVOL nejen jedno z nejlepších děl doby svého vzniku, ale naší kinematografie vůbec. Vzhledem k údajné drastičnosti byl však tento zajímavý snímek v roce 1973 stažen z kin a diváci ho mohli znovu spatřit až po roce 1989.

JURAJ HERZ (4. 9. 1934 v Kežmaroku)

Jako dítě strávil půl roku v koncentračním táboře, kam byl deportován i s rodiči těsně před koncem druhé světové války. Po osvobození studoval fotografii na střední uměleckoprůmyslové škole v Bratislavě a později režii a loutkoherectví na DAMU v Praze. Než se dostal k samostatné filmové tvorbě, prosadil se jako asistent režie a příležitostný herec. Režijně debutoval v roce 1965 středometrážním snímkem SBĚRNÉ SUROVOSTI, natočeným podle povídky Baron Prášil Bohumila Hrabala. Stejně jako další samostatně uváděný snímek FÁDNÍ ODPOLEDNE Ivana Passera, byl Herzův film rovněž součástí projektu mladých nastupujících filmařů, pro které se ujal označení „nová vlna“ a jejichž zfilmované Hrabalovy povídky dohromady tvořily snímek PERLIČKY NA DNĚ. Po hrabalovské „grotesce o „relativitě hodnot“ se Juraj Herz pustil do celovečerního filmu ZNAMENÍ RAKA. Netradiční detektivka z nemocničního prostředí se spíše než vyšetřováním zabývala psychologií jednotlivých postav a tímto směrem se často ubírala i další Herzova tvorba. Dílo Juraje Herze je však velmi žánrově i tematicky pestré, což dokládá i jeho druhý celovečerní film KULHAVÝ ĎÁBEL. V hudební komedii s písněmi populárních zpěváků si dal režisér za cíl vytvořit zábavný divácký snímek, jehož hlavním hrdinou se stal ďábelský pokušitel Asmodeus (hraný samotným režisérem) rozeštvávající svými nástrahami zamilovanou dvojici. Průlom v Herzově tvorbě znamenal psychologický horor SPALOVACÍ MRTVOL a o rok později dosáhl velkého úspěchu i TV filmem SLADKÉ HRY MINULÉHO LÉTA natočeným podle povídky Guye de Maupassanta. Oba snímky získaly řadu ocenění, SLADKÉ HRY MINULÉHO LÉTA mj. hlavní cenu na MTF v Monte Carlu. Přes stížené pracovní podmínky na začátku normalizace tvořil Juraj Herz i v této době vynikající psychologické snímky podle kvalitních literárních předloh. Na základě románu Jaroslava Havlíčka natočil např. slavné PETROLEJOVÉ LAMPY s Ivou Janžurovou a Petrem Čepkem v hlavní roli a o rok později se stejnými herci i MORGIANU, která vznikla podle novely ruského spisovatele Alexandra Grina. V obou snímcích kladl Herz důraz na jejich vizuální složku a atmosféru, což lze považovat za konstantu celé jeho tvorby. V 70. letech zajistila Herzovi přízeň diváků komedie HOLKY Z PORCELÁNU či detektivka HOLKA NA ZABITÍ. Juraj Herz obohatil svou tvorbu i o další úspěšné projekty - pohádky, kterým se nezdráhal vtisknout značně potemnělou podobu (PANNA A NETVOR a DEVÁTÉ SRDCE). V natáčení pohádek (ŽABÍ PRINC, CÍSAŘOVY NOVÉ ŠATY) pokračoval i v emigraci, kam odešel v roce 1987 mj. i kvůli zakazu jeho nonkonformní hudební satiry STRAKA V HRSTI. Herzova další zahraniční tvorba pokračovala především ve znamení TV filmů a dokumentů pro různé evropské produkce. Do české kinematografie se tento osobitý filmař vrátil snímkem PASSAGE v roce 1996. Zatím posledním filmem Juraje Herze je horor T.M.A.

Výběrová filmografie:

1965 Sběrné surovosti
1966 Znamení raka
1968 Kulhavý ďábel
1968 Spalovač mrtvol
1969 Sladké hry minulého léta (TV)
1971 Petrolejové lampy
1972 Morgiana
1974 Holky z porcelánu
1975 Holka na zabití
1976 Den pro mou lásku
1978 Panna a netvor
1979 Deváté srdce
1979 Křehké vztahy
1981 Buldoci a třešně
1982 Upír z Feratu
1988 Straka v hrsti
1985 Zastihla mě noc
1986 Galoše štěstia
1987 Gagman (TV)
1991 Der Froschkönig (Žabí král)
1993 Die dumme Augustine (Hloupá Augustina)
1994 Císařovy nové šaty
1996 Passage
2009 T. M. A.

Doporučená literatura:

Galina Kopaněva, Teď už chci diváky jen bavit. Konečně filmová režie.
Divadelní noviny č. 5/ 2002.
Jan Lukeš, Spalovač mrtvol: Jízdní řád smrti. Filmové listy č. 1/ 2004.
Stanislava Přádná – Zdena Škapová – Jiří Cieslar, Démanty všednosti. Praha 2002.
Jan Žalman, Umlčený film. Praha 1993.

Autorka textu: *Marta Mentzlová*